

נרפת 'אשר יצר'

רופת כל בשר

ב -

נקבים נקבים חלולים חלולים

במודש (כ"ד א) פרשו את הפסוק: "כי גדול אמה ועשה נפלאות" (תהלים פ"ו) כן: "אמר רבי נתנחום: הנוד הזה אם יהיה בו נקב כחד של מחט, כל רוחו יוצא ממנו, והאדם עשוי מחלים מחילים [מחילות מחילות], נקבים נקבים, ואין רוחו יוצא ממנו. מי יעשה כן? אמה אלקים לבד" (שם).

ואכן, בבואנו לתאר את עמק החכמה הטמונה באברי הגוף, מתמצתים אנו זאת בהזכרת עבודת יצירתם באפן של "נקבים נקבים חלולים חלולים", ובתאור זה יש פד' להגדיר את האברים כלם. וכך פרשו זאת המפרשים (ראה טור ב"י וביח ריש סי' י):

בגוף האדם ישנם נקבים רבים המשמשים למטרות שונות; בראש קימים שני נקבים שבהם קבועים העינים שדרךן רואה האדם את כל מה שסביבו. תחת העינים יש את נקבי הנחיריים אשר באמצעותם אנו נושמים, מוריתים ומוציאים את הלחה המיירת מהגוף. למטה מהם נמצא הפה המיידע למאכל ולדבור, ובתוך הפה יש את נקב בית הבליעה המוביל את האכל ונקב ואת קנה הנשימה שדרכו שואף האדם אוויר לראותיו ומוציא את הדבור מרגונו. וכך גופנו מלא נקבים: חלקם נראים מבחוץ וחלקם נקבאים בתוך הגוף, וכלם עשויים החכמה ובתבונה, כדי שיוכלו לשמש לתפקידם באפן התועלת ביותר.

כמו כן בני גוף האדם אף מחללים חלילים, כדגמת חלל הגלגלת שבו נמצא המוח, חלל הפה שבו נמצאות הלשון והשנים, חלל הלב שדרכו נשלח הדם לכל איברי הגוף, חלל הקבה שבו נטחן האכל וחלל הראות שבו עובר האור התלוי ונשלח למציץ לדם ועוד.

מלבד זאת כתב הטור (שם) כי תבות 'חלולים חלולים' הן בגימטריה מאתים ארבעים ושמונה פגוד כלל איברי הגוף. ובאר הגר"א (אמרי נעים ברכות ס"ב) כי כיון: "שאין איבר שאין לו חלל, ואפילו השערות יש להן חלל", נקבא בחבולו וכו' אנו מודים על בריאת כל האברים כלם.

עוד באר הלבוש (שם א), כי החכמה הטמונה ב'נקבים נקבים חלולים חלולים' מתבטאת בארבעת הכחות המפעילים את כלל מערכות גוף האדם, והם: 'המושף, הדוחה, המחזיק והמעכל'; המושף - את המאכל והאור הצח אל תוך הגוף, הדוחה - את האור המעפף והפסלת, המחזיק - את הנצרך לאוף והמעכל - המבליע את רכיבי האכל הצרכים אל תוך האברים. כיון שהבט המושף והכח הדוחה - תלויים בנקבים, לפיכך נקפלו: 'נקבים נקבים', וכן כיון שהכח המחזיק והכח המעכל תלויים בחללים, לפיכך נקפלו: 'חלולים חלולים'.

חלולים או חללים

בטור (שם) כתב שיש לגרס 'חלולים' ולא 'חללים'. ובאר ב'דרכי משה' (שם) כי זאת משום ש'לשון 'חללים' משמעותה היא הרגה, כמו 'חלל חרב' (פספדי' ט"ז). ובבית יוסף באר את טעם הדבר, לפי שגל חלל לא שך לשון בריאה, כי חלל

משמעו העדר, אך לשון 'חלולים' מתפרשת על האבר עצמו שהוא נברא חלול. על דברי הביית יוסף תמה הב"ח: הלא מצינו לשון בריאה אף על העדר, לפי שאנו אומרים בתפלת שחרית: 'ובורא השך, אף כי השך הנו העדר אור? ועוד הקשה הט"ז (א"ח ו א) כי לדברי הביית יוסף שלשון זו מתפרשת על האבר והוא שיש בו חלול, והוא לומר אף 'נקבים' ולא 'חללים'?

ובפרי מגדים (שם חלק: אמנם על השך ועל נקבים שכתב לשון בריאה - כי לצרך עשייתם נצרך מעשה: לחשך - הסרת האור, ולנקב - הסרת תוכו. אולם החללים נעשים מאליהם, באמצעות בריאת האבר הסובב אותם, ועל כן לא שך לומר 'ובורא... חללים'.

גלוי יודיע לפני כבודך

בהמשך הברכה מצהירים אנו כי רק לפני הקדוש ברוך הוא 'גלוי יודיע' עד כמה עמקה היא החכמה שבה נברא גופנו, באפן המשלם והראוי ביותר.

אכן, רבים מהמפרשים עמדו על פשר העבודה שאנו מקפידים בברכה זו: 'גלוי יודיע לפני כבודך', מפני מה בחרו השודות דוקא כאן בלשון זו ולא בלשון השגורה: 'המנהגות'?

ב'ספר המנהגות' (ריש הספר) באר רבנו אשר מלוגיל כי לשון זו מלמדתנו על כך שעוד קדם יצירת האדם, בחר הקדוש ברוך הוא לברא את האדם באפן זה של 'נקבים... חלולים...'. כדי ששך בין האדם את שפלותו מול פסא הכבוד, ומתוך כך יכניע את לבבו ולא יתגאה.

עוד באר רבנו הגר"א שתקנו לשון זו כדי להוציא מדעת הטועים הסוברים כי הקדוש ברוך הוא אינו משגיח על הבריות השפלות והפחותות ביותר, ועל כן סודו דוקא בברכה זו לשון כה שפלות: 'למלך שאפלו במקום כה נשגב שאף למלאכים אין השגה בו, צופה הקדוש ברוך הוא ומשגיח על החלק השפל הנמוך ביותר בעולמו, כי אין דבר היכול לפעל מבלי השגחתו' (אמרי נעים ברכות ס"ב).

רבי יעקב דב מרמורשטיין שליט"א מאיר הארה מיוחדת בהקשר לענין זה: כבר בדקות הראשונות של היום, בעצומן של ברכות השחר אנו מעידים על הקשר המיוחד שיש בינינו לבין הקדוש ברוך הוא. קשר המתבטא דרך כל אחד ואחד מאבריו שעליו משגיח בורא העולם השוכן בבוה מעל גבוה, כיסא כבודך בכל רגע נתון (ראה הנהגת הרמ"א א"ח ו א).

נמצא אפוא שברכות השחר שבהן אנו מודים על הטובות שעושה עמנו ה' בכל יום, הן היסוד לקשר האיתן שבינינו לבין הבורא יתברך, קשר המגיע עד כיסא כבודך. כיון ששך, עליהו להתארם בצורה השלמת ביותר, מתוך ידיעה עמקה שאי אפשר להתקיים כלל, ולו אף לרגע אחד מבלי להזדקק לחסדי ה'. את ידיעה הנה גתו והזדקק לחסדים באמצעות הקפדה על עניית אמן אחרי הברכות, שזו היא הצהרת אמונה שאין כדגמתה.

חברותא נסתרת לברכות השחר

בימי עלומיו של החסיד הירושלמי הגדוע, רבי יצחק דוד גרוסקמן זצ"ל, סבו של הגאון רבי ישראל גרוסקמן זצ"ל, נטל הוא את מקל הנדודים ופנה לצאת מירושלים בדרך הארצה ומלאות הסכנות בואכה חצר הקדש של רבו הגדול, בעל הבית אהרן מקרלין. זאת עשה הוא אחר שלא עמד ברגשות הצעגועים וההשתוקקות לרבו, שטמלאוהו במשך שנים רבות ולא נתנו לו מנוח. מסע זה שהתארך למשך תקופה ארכה, לא היה בעבור רבי יצחק דוד הפעם הראשונה שבה פגש ברבו הגדול. עשרים לפני כן, בהיותו ילד צעיר, טרם עלותו לארץ הקדש, נטלו אביו רבי מרדכי למקל ברכת פודה מרובם הביית אהרן. או אז יכה העבר ללחץ את ידיו הקדושות של הרבי ול'התברך מפיו.

בראשיתו של מסע זה, בפעם הראשונה שנכנס בדחילו ורחימו למעון קדשו של רבו, השתאה רבי יצחק דוד כשנטל הרבי את ידיו בחפה ולחש בינו לבין עצמו: "את הידים האלו כבר לחצתי פעם...". לרבי יצחק דוד לא נותר אלא להנהיג בראשו בהתרגשות ובהתפעמות מרוח הקדש שנגלתה אל מול עיניו.

בהגיע רבי יצחק דוד להיכל הקדש, חש ברגיעה הופשטת בכל אבריו. אחר שנים של השתוקקות ושל צעגועים, סוף סוף בצהא נשמתו מרגוע. רבי יצחק דוד ידע כי זמן הבקור הנו מגבל והוא השתדל לנצל בו כל רגע. הוא נכרך אחר הרבי בעבודות של אלה, וכמעט לא מש ממחצתו, תוך שהוא ממלא את כליו בניצוצות של קדשה ועבודת ה'.

אף הרבי מצדו הרעיון אהבה על האבר הצעיר וקרבו באפן מן הכלל. הוא אף לא חסך ממנו בטו"ו אהבה מפלאים ולא הסתייר מפני מקרבו את ההערצה הרבה שרחש כלפיו, כפי שארע בספור שלפנינו.

סדר יומו של הרבי בעל הביית אהרן מקרלין היה עמוס עד לעיפה. כמעט לא ישן הוא במשך שעות היממה, ואת כל עותותיו וכוחותיו השקיע בתורה ובעבודת ה', כשמרבית הזמן העביר בהתבודדות, ממש כאחד מן השורפים.

עבודת אחרו החלה כבר בשעות הקטנות של הלילה. חש שבתוכו קלה על משתו, היה מתגבר כארי ומשכים קום ללמוד תורה עיוני ומעמיק. אחר היה פונה לטבל ולהסתיר במקוה הסמוך לביתו, ומשם היה פונה לחדרו ופותח בעבודת הבקר, באמירת ברכות השחר בקול ובכונה רבה, דבר שארד זמן בלתי מבטל.

בכל אותן שעות הקפיד הרבי להיות לבד בחדרו. איש לא ראהו בעבודת הקדש, אף השמועות אמרו כי מדבר בעבודה מיוחדת במינה. רבים מהחסידים השתוקקו להיות שותפים בה, אך הרבי הקפיד לעשותה בהסתם ובהצנע לכת.

שונה מקלם היה רבי יצחק דוד. כאמור, להשתוקקותו אל הרבי לא היה שעור, וכמי שזה עתה הגיע מארץ הקדש, חש כי יכול הוא להרשות לעצמו מעט יותר. בלבו גמלה החלטה כי הוא מכרח להיות שותף לאותם רגעים נשגבים ומלאי הוד, ולו רק פעם אחת בחייו.

באישון לילה, שעה שרב העולם נח על יצועו כשחאו שקוע בשנת עמקה, השכים רבי יצחק דוד ממשתו ופנה לעבר ביתו של הרבי. הוא המתין בשקט עד שיצא הרבי אל המקוה. אז אף פנה בלאט אל עבר חדרו של הרבי, וכנס על קצות אצבעותיו ומרו להסתמך מאחורי מעיל צמר ארץ ועבה שהיה תלוי על הקיר.

הוא הצטנף במקומו בחדרה ובדומיה, מצפה בקצרה רוח לרבי שישוב מהמקוה. הרגעים נדמו לו כנצח. בלבו קנן חשש מה פן יתגלה מקום מתבודד, אולם הוא קנה פי האפשרות ששררה בחדר באותה שעה, יחד עם השתדלותו להביא עצמו ככל הניתן, ומעונה מהרבי לגלותו, לכל

הפחות בטרם ישמע מפיו את ברכות השחר. סוף נשמעו צעידו של הרבי קורבים אל החדר. דלת החדר נפתחה, והרבי נכנס פנימה, כשתאר פניו דומה למלאך ה'. כמעט ללא שהות של רגע פתח הרבי באמירת ברכות השחר בהתלהבות ובדבקות, כשכל מלה ומלה יוצאת מפיו בהטעמה, מלנה בניעימה מרגשת ומתאמת.

רבי יצחק דוד לא ידע את נפשו מרב אשר. המאמץ היה שיהו עד למאד. נרגש הקטיב הוא לברכותיו של הרבי והקפיד לענות בכונה אמן אחר כל ברכה וברכה. באותם רגעים נעלים נדמה היה לו כאילו הבריאה כלה משררת את יצירתה דרך גרונו של הרבי, וכמעט שפורה נשמתו מרב מתיקות וערגה.

סיס הרבי את אמירת הברכות ופנה לצאת מהחדר להמשך עבודתו הקדושה. רבי יצחק דוד המתין קמעא עד שנשמעו הדי פסיקותיו המתרחקות של הרבי. רק אז הרשה לעצמו לחמק בשקט אל מחוץ לחדר, כשרגליו כמו מרקדות מאליהן על גלגל הזכות.

נדמה היה כי נפשו באה אל ספוקה, אך לא. משפטם רבי יצחק דוד פעם אחת את טעמן של אותן דקות נפלאות, שוב לא ידע שבעה. בלילה שלמחרת התהפך על משתו בנענועים, ובהגיע השעה לא יכול היה לעצור בעצמו, ושוב נשאוהו רגליו לעבר חדרו של הרבי.

גם הפעם המתין עד שיצא הרבי לטבילת הבקר, ופנה אל המקום שבו התחבא בליל אמש. לאחר דקות מספר שוב נשמע קולו של הרבי האומר את הברכות בכונה ובניעימה, ורבי יצחק דוד, שבתמימותו חשב כי הרבי אינו יודע על קיומו, ענה אחריו אמן בכונה, ולאחר מכן המשיך להסתמך עד שהגיע הרגע המתאים לצאת מן החדר.

בימים הבאים המשיך רבי יצחק דוד במנהגו, ועד מהרה הפך הדבר אצלו לארח קבע. אותם רגעים נעלים כמחצת הרבי חישו תלמים עמקים בנשמתו, והגביהוהו טפחים מעל הקרקע.

כאמור, סבור היה רבי יצחק דוד כי הרבי אינו חש בהמצאותו. אלא שבאחד הימים, לפנות בקר, עת שהה הרבי בחדרו, יחד עם החסיד הנסתר והנעלם, עצה לפתע מוכנה הדורה בפנת הביית. מהמרכבה ירדה דמות מכרת. היה זה אחד מהחסידים העשירים, אשר בצעדים מהירים פנה לעבר חדרו של הרבי ומבלי לנקט על הדלת נכנס אל החדר כשהוא מבקש לשוחח עם הרבי בבהילות. החסיד התנצל על פי הוא נאלץ לבוא בשעה כה מקדמת, כי עליו לצאת בהקדם לצרכי מסחרו.

היתה זו כאמור השעה שבה הקפיד הרבי לשהות לבדו, ואי לכך לא מהר להיענות לבקשת החסיד, אך החסיד התעקש והתחנן... משנוכח הרבי כי החסיד אינו ממחר לצאת, פנה אליו בנימה של תרעמת, תוך שהוא מצביע לעבר המעיל הגדול התלוי על הקיר:

"הנה, כאן, מאחורי מעיל הפרוה, מסתתר אברך צעיר החביב עלי כאישון עיני, ועם כל זה איני יכול לשוחח עמו מאומה בשעה זו, ואתה רוצה לשאוח עמך במלי דעלמא?".

הנה פי כן, נוכח רבי יצחק דוד לדעת כי בראיתו הרוחנית גלה הרבי את סודו זה מכבר, ועם כל זאת, לרב חביבותו נתן לכך הספקה שבשתיקה.

העשיר יצא מן החדר בפנים משפלות, והרבי פתח בעבודת קדשו, באמירת ברכות השחר בכונה ובהתעוררות פמהגו, כששמאחורי המעיל הכבד עונה אחריו רבי יצחק דוד אמנים בהתרגשות רבה.

גדול בישראל ח"א עמ' 56